

інтелектуальні проблеми, а потім їх вирішувати. Окрім того, що ця вправа розширює їх знання, вона має ще і побічний ефект. Так як вона покращує їх просторову орієнтацію, а це в свою чергу має колосальне значення в будь-якому поєдинку, особливо як що на вас напали декілька супротивників.

Для того щоб збільшити ментальну силу студентам пропонується думати про предмет, а для досягнення ментальної гнучкості - їм необхідно думати про різні предмети. Хорошим методом є читання різної енциклопедичної літератури. Саме різної! Все це має доповнюватися читанням газет і журналів різних країн, а також прогляд різноманітних телепередач. Такий проект заставляє їх розглядати велизну кількість тем із різних точок зору.

Прекрасний тест - це мистецтво дискусії, так як така ментальна вправа значно збільшує силу і гнучкість їх розуму. Тому студенти повинні з незмінною постійністю приймати участь у дискусіях на задані теми.

АНОТАЦІЯ

Основа бойових мистецтв - бути носієм знань, системою виховання людини і вченням, що запобігає розповсюдженню насильства, як одного із проявів загальнолюдського та загальнопланетного зла.

ANNOTATION

The base of mortal arts is to be a bearer of knowledge, to be a system of people education. Apprentice, which prevent the spreading of violence as one of the manifests of common to all mankind and planet evil.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донн Ф. Дрэггер «Современные будзюцу и будо», Москва, 1998.- 368 с.
2. Дайсэцу Судзуки «Основы Дзэн-Буддизма», Бишкек, 1993, - 672 с.
3. Ilija Jorga «Tradicionalni Fudokan karate. Moj put», Beograd, 1998. - 180 с.

ТЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІВЧАТ-ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

Зубілевич М.І.,

аспірант кафедри теорії
і методики виховання

Рівненський державний гуманітарний університет

Однією з характерних ознак розвитку світового співтовариства в останні десятиліття є посилення уваги до жіночих проблем. Про це, зокрема, свідчить визнання прав жінок як винятково важливої складової частини прав людини, розробка та прийняття Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок (1979), проведення міжнародних конвенцій, присвячених розгляду питань становища жінок у суспільстві.

У зв'язку з посиленням жіночого руху в органах державного управління країн Заходу з'являються структури, на які покладається обов'язок захищати права жінок, зростає кількість жіночих неурядових організацій, об'єднань, наукових центрів, що досліджують жіночі проблеми, а також проблеми емансипації дівчат-підлітків.

Світова педагогічна думка пропонує системи, в яких закладено і апробовано часом вирішення питань освіти і виховання жінок. Для нас особливе значення має аналіз становлення та розвитку системи гендерного виховання у Великій Британії, що зумовлено двома групами факторів: 1) культурно-історичні, що визначають спільність позицій цих держав (високий рівень європейської освіти, традиційність зв'язків, подібність поглядів на роль жінок в суспільстві в різні періоди реформування системи народної освіти і суспільства в цілому, виділення гуманізуючої ролі жінки в розвитку цивілізації); 2) національно-психологічні, що відображають характерний для обох країн образ волелюбної,

культурної, освіченої жінки, що історично склався (жінка як в Україні, так і у Великій Британії, традиційно користується великою свободою і може використати свій потенціал у різноманітних сферах діяльності: у культурі, науці, мистецтві).

Знайти свій шлях, зробити правильний вибір - непросте завдання, особливо для жіночої половини суспільства. Погіршення психологічного стану жінок на фоні зруйнованих ідеалів, глибокого розшарування суспільства, зменшення самозахисту примушують жінок шукати нестандартні шляхи для забезпечення життя. Саме тому завдання закладів освіти - подивитись під кутом зору гендерної політики на виховання дівчат-підлітків.

Насамперед це передбачає скасування віковично пануючих над жінкою стереотипів, емансипацією всього суспільства і впровадження концепції «гендеру» в усі сфери суспільного життя.

Саме тому необхідно озброїти педагогів та психологів знаннями та навичками в галузі гендерних ролей. Ці знання допоможуть краще орієнтуватися в процесах, які відбуваються у молодіжному середовищі, допоможуть молоді уникнути багатьох психологічних проблем. Це сприятиме більш повноцінному особистісному розвитку, успішній ставово-рольовій організації.

Саме тому нам здається цікавим та корисним прослідкувати процеси гендерної соціалізації дівчат-підлітків у навчальних закладах Великої Британії, проаналізувати шлях жіночої освіти у цій країні.

До XVII ст. освіта жінок в Англії була лише справою сім'ї. Талановита, навіть геніальна жінка, що народилася у сільській місцевості, була приречена на відмову від свого таланту. В. Вульф у праці «Своя кімната» блискуче розвиває цю думку, розмірковуючи про долю вигаданої нею геніальної сестри В. Шекспіра: «Якби геніальна жінка народилася у XVI ст., вона б, напевне, «збожеволіла чи наклала на себе руки або доживала свій вік де-небудь у маленькому будинку, ніким непомітною, чаклункою, на жах і втіху всьому селу. Не треба бути великим психологом, щоб зрозуміти: спробуй тільки обдарована душа заявити про свій талант, її одразу б так присадили та пригрозили і вона б була так засмучена суперечними інстинктами, що, напевне, загубила б і здоров'я, і розум».

Соціальні обставини не давали змоги розвинути жіночій обдарованості навіть тоді, коли б вона не поступалася обдарованості В. Шекспіра. На відміну від чоловіка, жінка, незважаючи на свої здібності, не могла вчитися грамоті, вийти з дому в світ для здійснення своїх захоплень. Вести відкрите життя у Лондоні в XVI ст. для жінки було рівноцінно самогубству. Навіть у XIX ст. жінка-митець нерідко була жертвою внутрішньої боротьби, ховаючись за чоловіче ім'я (Капел Біл, Джордж Еліот, Жорж Санд).

Як і в інших країнах, становлення жіночої освіти в Англії було нелегким. Її засновником вважають Мері Уорд (1385-1645) - прихильницею католицької віри, яка разом із своїми компаньйонками почала навчати дівчат саме з метою їх залучення до католицизму. Такий шлях створення навчальних закладів досить типовий для Європи, Америки. Протягом XVII-XVIII ст. в Англії сформувалися шість типів шкіл: заклади милосердя, монастирські, релігійні, вищі, державні, приватні школи.

У 1870 р. був прийнятий новий закон про освіту, який перетворив притулки милосердя у навчальні заклади з підготовки гувернерів. І якщо в Англії потрібні були десятиліття, щоб реалізувати цю вимогу закону, то Шотландія змогла втілити її досить швидко і без труднощів.

Звичайно, і в Англії існували притулки, засновники яких робили все можливе для створення нормальних умов для навчання дівчат. Серед них — Годольфін-школа (Godolphin School), заснована Чарльзом та Елізабет Годольфін у Самесбері, Ред Мейдс-школа (Red Maids School), відкрита Джоном Ултсоном, Единбурзький притулок Меркант Мейден (Edinburg Merchant Meiden Hospital), організований Мері Ерскін. У цих закладах були створені людські умови життя, вихованок забезпечували одягом та їжею, виховували в традиціях християнства. Джерело фінансування, окрім коштів засновника школи, — пожертви осіб, які обиралися організаційним комітетом.

З часом програма освіти в притулках удосконалювалась. З 1875 р., орієнтуючись на підготовку дівчат-гувернерів, до програми вносяться французька мова та музика. Зго-

дом притулки реорганізуються у школи різних типів: денні, початкові, гімназії тощо. Лише після реформи 1875 р., коли притулки стають центрами з підготовки гувернерів, їх програми заповнюються рядом світських дисциплін.

Дівчата із середніх верств населення, дочки військових офіцерів та службовців могли діставати освіту в школах милосердя, більшість яких з'явилася в XIX ст. Як і притулки, вони також готували вихованок до роботи гувернантками.

Ініціаторами створення таких шкіл, як правило, були самі жінки. Вони шукали приміщення для закладу, організували збір коштів, влаштовували благодійні ярмарки, тощо. Випускниці цих шкіл ставали вчителями, дружинами церковнослужителів, місіонерами, клерками.

Усі школи, про які говорилось вище, були пансіонами, тобто вони передбачали харчування і ночівлю. Пізніше поряд із ними з'явилися денні школи, головна мета яких — навчання і освіта дівчат на рівні з хлопцями.

Фундаторкою таких навчальних закладів можна вважати Френсіс Басе — організатора сімейної школи Норе Лондон Коллегіат (North London Collegiate School, 1850). Місіс Басе навчала молодших дітей грамоті, містер Басе викладав ораторське мистецтво, малювання та науки, їхні сини Альфред і Септімус — арифметику, латинь та богослов'я.

Як і родина Басе, організатори денних шкіл зустрічалися зі значними проблемами налагодження навчального процесу в своїх закладах. Від самого початку утворення таких закладів з'явилися два напрями в їх організації. Школи першого, який очолила Елізабет Дей, рівнялися на Кембридж та наслідували освіту, що надавалась хлопцям. Другий розвивала Френсіс Мартін. На її думку, мета освіти дівчат полягала в тому, щоб виховати високоморальну та релігійну жінку. Тому, якщо в школах першого типу практикувались іспити, то в аналогічних закладах другого типу вони були відсутні. Проте школи першого типу мали більшу популярність і авторитет. Можливо, тому з 1880 р. іспити були поширені на всі типи денних шкіл для дівчат.

Рівень освіти в державних школах поступово підвищувався. Крім того, вони намагалися пом'якшити проблему соціальної нерівності. Розвиток денних шкіл співпав із розвитком феміністичних поглядів. Коли в деяких закладах були запроваджені експериментальні уроки господарювання, то окремі учениці не сприйняли їх, унаслідок чого ці предмети перестали викладати.

Прагнення жінок до освіти неухильно збільшувалось і поступово переросло в рух за створення системи вищих шкіл для жінок. Серед прихильників і активістів цього руху були не тільки жінки, а й чоловіки. Наприклад, Фредерік Маурік, професор англійської літератури та історії, сприяв заснуванню в середині XIX ст. Queen's Coi lege (Королівського коледжу) — одного з найпрестижніших і на сьогодні жіночих навчальних закладів Великобританії. Ще одна відома англійська жіноча школа — Мойра Хауз була відкрита Чарлзом Інгхамом, інженером за освітою.

У 1872 р. Національний союз жіночої освіти влаштував церемонію заснування перших чотирьох шкіл для дівчаток — Челсія, Ноттінг Хілл, Крайдон, Оксфорд (Chelsia, Notting Hill, Crydon, Oxford) — компанією з організації денних шкіл для дівчаток (GPDSC), що виникла ще в 1807 р., а з 1906 р. стала трастовою. Фінансові проблеми взяли на себе спонсори, серед яких були і члени королівської родини, що патрунували такі школи. За допомогою спонсорів стало можливим давати дівчатам освіту за невисоку плату.

Усі школи подібного типу мали однакову програму з такими предметами: несектантські релігійні вчення, читання, правопис, математика, бухгалтерський облік, англійська граматики, історія, географія, французька і німецька мови, основи фізики, малювання, хоролий спів, гармонія. Вперше в програмі передбачалися уроки музики.

Кожна школа мала свою традиційну форму, носіння якої було обов'язковим, учителі цих шкіл намагалися виховувати з дівчат справжніх леді. Значення шкіл милосердя полягало в тому, що вони готували дівчат (переважно представниць середнього класу) до професійної діяльності в різних сферах. Дані свідчать про те, що 50% випускниць вищих шкіл вступили до університетів, 15% — на різні освітні курси.

Школи GPDSC змінили державні школи (Public school), а також, привілейовані зак-

риті приватні середні навчальні заклади. Організація навчально-виховного процесу в них така сама, як і в школах для хлопчиків. (Застосовувалися навіть тілесні покарання.) Виховний процес передбачав формування почуття єдиного дому і бадьорості духу. Для цього активно використовувалися командні ігри. Цілком зрозуміло, що дівчатам було не дуже легко вчитися. Незважаючи на точне копіювання шкільних програм, рівень освіти в жіночих школах був набагато нижчий, ніж у чоловічих. Серед цінностей, які повинні були засвоїти вихованки,— гарні манери, старання праця та прагнення жити і служити на користь суспільству.

Однією з перших таких державних шкіл була Челтенхем школа (Cheltenham school), що відкрилася у 1854 р. для 82 учениць як денний навчальний заклад.

Деякі державні школи починалися з невеликих приватних закладів, як, наприклад, Бедмінгтон школа (Badminton school), заснована в 1858 р. міс Сандерсон. Ця невелика домашня школа проіснувала до 1911 р., коли її директором стала Беатріс Байкер. З тих пір вона почала давати глибокі знання з англійської мови та літератури. Саме тому з 20-Х років ХХ ст. вона стала популярною серед верхівки середнього класу, що намагалася озброїти своїх дочок такими знаннями, які отримували хлопці. Ще одна характерна риса цієї школи—інтернаціональність: тут навчалися дівчата з Індії (серед них—Індіра Ганді), Бірми, Західної Африки.

Незважаючи на недоліки, державні школи сприяли формуванню у дівчат лідерських якостей, розвитку ініціативи, незалежності, комунікативних здібностей.

На відміну від колишнього Радянського Союзу, де жіночі школи остаточно припинили своє існування на початку 50-х років, Англія, підтверджуючи свою репутацію країни, в якій свято шануються традиції, систему жіночої освіти зберегла й до сьогодні. Погляд на неї, її цілі і завдання з часом, безперечно, змінилися. Якщо наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. соціальна роль жінки зумовлювалась тільки ролями матері, супутниці життя, то починаючи з 60-х років, такий погляд на призначення жінки поступово змінюється. Вона стає більш автономною, незалежною, має право «робити кар'єру». Це стало можливим завдяки зусиллям феміністичного руху, що сприяв формуванню громадської думки щодо жіночого питання, а також розробці та прийняттю документів міжнародного значення.

На глобальні зміни відреагувала і система жіночої освіти. Відбулися суттєві зрушення в її концептуальних підходах, програмах, структурі управління. У школах для дівчат (маються на увазі насамперед державні школи) відмовилися від формування пасивної особистості, яка вмє лише терпіти, чекати, прощати, супроводжувати. Зусилля педагогів у нові часи спрямовують на те, щоб розвинути в дівчат якості лідера, ініціативність, незалежність, уміння спілкуватися, без яких не можлива успішна професійна діяльність. Саме формуванню зазначених якостей сприяла участь дівчат у роботі органів шкільного самоврядування, що почали створюватися в жіночих школах ще в 20-х роках.

Серед головних критеріїв успішності роботи жіночих шкіл — показник професійних досягнень їх випускниць. Так, державна школа Malvern Girls College пишається тим, що серед дівчат випуску 1979 р. були перша жінка-суддя, перша жінка, що досягла найвищого рангу державного службовця, радник Інституту цивільних інженерів, командуюча станцією англійських повітряних сил, капітан авіації та ін.

Професійна освіта стала цінуватися високо, тому, що саме вона дає дівчатам можливість застосовувати свої здібності та бути економічно незалежними. Причому йдеться про оволодіння і тими професіями, що тривалий час вважалися суто чоловічими: юристи, банкіри, лікарі, інженери, навіть льотчики. На шкільні конференції з проблем професійної освіти, які регулярно проводяться для батьків і дівчат, запрошують молодих жінок-професіоналів, котрі розповідають про свою професію. Присутність і виступ таких жінок — це водночас демонстрація «жіночих можливостей», стилю життя і вимог до тієї чи тієї професії. Практично кожна школа має свою професійну бібліотеку, де зібрані довідники всіх університетів та індивідуальних курсів Англії.

Ще одна суттєва риса ХХ ст., яка віддзеркалилась і в шкільній освіті,—визнання жінки як індивідуальності. В цьому зв'язку завдання вчителя полягає в тому, щоб виявити

здібності кожної з учениць і сприяти їх розвитку. Найважливішим моментом в освіті стало не стільки те, чому навчають дітей, скільки те, що вони засвоюють додатково до знань. Важливо допомогти учням усвідомити відповідальність за власну долю, за створення самих себе.

Якщо наприкінці XIX — на початку XX ст. одним із завдань жіночої освіти (за зразком чоловічої) було формування шкільного сестринства, духу єдиної сім'ї, то в XX ст. з'явилася і розвинулася освітня модель, яка задовольняла іншу актуальну потребу батьків із середніх верств — потребу в забезпеченні психологічного комфорту для своєї доньки. Саме спрямованість на врахування особливостей конкретної дівчини забезпечила, починаючи з 20-х років XX ст., популярність приватним школам для дівчат.

Приватні школи, які почали активно створюватись у 1917— 1921 роках, на відміну від державних, були (і є) досить невеликими за кількістю учениць, що дає змогу приділити увагу кожній. Саме повага до індивідуальності — один із головних принципів таких шкіл.

Приватні школи закритого типу орієнтувалися на навчання учениць з урахуванням їхніх вікових особливостей, соціального статусу, місця проживання. Вони відкривалися: для дівчат шляхетного походження, (St. James's School, West Heathfield, West Heath, Nirth Foreland, Lodge, Tuor Hall); для дівчат з передмість (Priedor's Field, Wychwood, Moreton Hall, Maria House); для дівчат із слабким здоров'ям (Lauereis в Ругбі, St. Anne's School у Виндермері).

Були ще школи для дівчат, чий батьки жили в різних частинах країни, а також фермерські, мета яких — підготувати учениць до майбутнього одруження та заміжнього життя.

Серед приватних шкіл були й такі, які підтримували нові реформи і намагалися реалізувати їх. Одна з них, яка вирішила дати академічну освіту своїм вихованкам,— Луарелс школа в Ругбі (Laurels). Дівчата вивчали латинь, мистецтво і музику. Її випускниці навчалися в жіночих коледжах Оксфорда, Кембриджа, Лондона.

Мета, яку ставлять перед собою жіночі школи на сучасному етапі,—надання дівчатам глибокої освіти, розвиток індивідуальних здібностей та підготовка до життя у XXI ст. До навчальних програм більшості з них входять такі предмети: математика, фізика та хімія, біологія, географія, історія, англійська мова, іноземні мови, мистецтво, музика, соціальні науки, спілкування, комп'ютерна грамотність, спорт, а також дисципліни, спрямовані на розвиток естетичних здібностей: музика, хоровий спів, театральне мистецтво, живопис. При таких школах створюються центри мистецтв, де дівчата можуть розвивати свої здібності.

Вихованки складають іспити *G. C. S. E.* (Генеральний сертифікат про середню освіту) та іспити *A levels* (Академічний рівень, який проходять учні всіх шкіл Великої Британії у шістнадцятирічному віці). Після іспитів учні можуть або продовжувати освіту, або працювати.

Велика увага приділяється фізичному вихованню. Упродовж усього року дівчата займаються різними видами спорту: гімнастикою, тенісом, легкою атлетикою, греблею, плаванням. У школах працюють спортивні секції, які учениці відвідують за бажанням (баскетбол, дзюдо, англійська лапта, спортивні танці, бадмінтон, волейбол, гольф, кінний спорт, а також хореографія, інші види мистецтва).

Виховна програма школи передбачає обміни зі студентами різних країн для вдосконалення знань іноземних мов, екскурсії до історичних місць, відвідування театрів, музеїв та галерей. При навчальних закладах діють асоціації випускниць школи.

Кожна учениця може мати свій індивідуальний розклад. Курс 9—12 класів розрахований на підготовку дівчат до вступу в університет. Працюють консультанти, які допомагають дівчатам обрати професію та університет, у тому числі й інших країн.

Таким чином, жіноча освіта зорієнтована на підготовку дівчат до життя у мінливому майбутньому. Школа, по-перше, забезпечує засвоєння знань на рівні діючих стандартів; по-друге, вбачає свою роль у тому, щоб допомогти визначити сферу майбутньої професійної діяльності, по-третє, піклується про розвиток здібностей і нахилів своїх вихованок;

по-четверте, дбає про виховання вільної, незалежної особистості, з розвинутим почуттям власної гідності, вірою у власні сили (саме тому дівчина в школі має право особистого вибору предметів, учителів, друзів, форм дозвілля); по-п'яте, дбає про підготовку до життя у суспільстві.

Президент Асоціації жіночих шкіл Великобританії Пенелопа Пеней зазначає: «Наші жіночі школи зосереджені на вихованні у дівчат високих ідеалів. Ми вважаємо, що суспільству необхідні громадяни, які прагнуть досягти вершини своїх особистих можливостей у мистецтві, музиці, драмі, суспільних справах та керівництві. Все, що ми робимо в школі, спрямоване на те, щоб допомогти кожній дівчинці реалізувати власний потенціал, встановити для себе найвищі цілі у всіх галузях свого життя, зрозуміти свою унікальність і берегти її».

ЛІТЕРАТУРА

1. Кутова Н. Тендерні ініціативи в педагогічній освіті. Завуч. - 2000. №33. - С. 2-3.
2. Лабутина Т. Л. Ранній фемінізм в Англії. Вопросы истории. - 2001. №8. - С. 51-58.
3. Granford P. Women's Published Writings. 1660-1700. Lnd. 1985. — p. 229.
4. KAMMZ. Hope deferred. Girl's Education in England. Lnd. 1965. - p. 75-76.
5. Stock P. Better than Rubies. A History of Women's Education. N.I. 1978. - p. 97-98.

УДК 37.036

ПОГЛЯДИ Д.Б. КАБАЛЕВСЬКОГО НА МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Ярмак Т.М.,

доцент кафедри гри на музичних
інструментах музично-педагогічного
факультету

Інститут мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету

Піднесення духовної культури українського народу викликає необхідність звернути пильну увагу на проблеми музично-естетичного виховання молодого покоління. Деякі успіхи у цьому є: великого розмаху досягла художня самодіяльність, значні зрушення є у музичному вихованні дітей дошкільного віку. Разом з тим, рівень музичного розвитку школярів все ще недостатній. Найважливіша ланка всієї системи музично-естетичного виховання - загальноосвітня школа, покликана зробити усіх дітей музично освіченими, розвинути у них почуття прекрасного, розуміння і любов до музики. Настав час пильного вивчення і аналізу всього того, що накопичено в галузі шкільного музичного виховання.

Цією проблемою протягом довгого часу плідно займався видатний композитор, музичний діяч і педагог Д.Б. Кабалевський. Він багато виступав із загальнодоступними музично-освітніми та просвітницькими лекціями, присвяченими проблемам музичного розвитку дітей та молоді, проблемам музичної естетики, сприйняття музики, аналізу ряду великих творів світової музичної літератури і багато іншому.

Талановитий лектор-просвітитель, Д.Б. Кабалевський вмів доступною слухачам мовою, часто оригінальним ходом або дотепним прийомом розкрити найскладніші явища музичного мистецтва і донести до аудиторії величну суть музики. І якщо історик музики чи музикознавець при цьому оперує лише фактами, то Кабалевський - сам яскравий композитор - підходить до багатьох питань як творець.

У своїх працях «Бесіди про музику для юнацтва», «Як розповідати дітям про музику», «Про трьох китів та багато іншого», «Прекрасне пробуджує добро», «Виховання розуму та серця», «Музика та музичне виховання», «Сила мистецтва» та багатьох інших, автор розкриває суть та основи музичного виховання, аналізує програми по музиці в загальноосвітній та музичній школах з врахуванням сучасних вимог. У його